

Dzieje wsi Bieliny

Autor: Stanisław Cygan

{smoothgallery album=150}Bieliny są stolicą wiejskiej gminy Bieliny, jedną z najstarszych wsi gminy (obok Lechowa). Jest to miejsce szczególne, bogate w wydarzenia historyczne, powiązane mocno z klasztorem łysogórskim. XIX-wieczny Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich podaje, że Bieliny to wieś nad rzeką Belnianką, pow. kielecki, gm. i parafia położona na południe od św. pasma Łysogór. Znajduje się tu kościół murowany z XVII wieku, urząd gminy i szkoła. W 1827 roku było tu 27 domów i 147 mieszkańców. Parafia Bieliny dekanatu opatowskiego ma 4338 wiernych. W gminie są młyny wodne, jedna szkoła początkowa, ludności 4528. Natomiast w innym XIX-wiecznym źródle historycznym, tj. Tabella miast, wsi, osad Królestwa Polskiego z wyrażeniem ich położenia i ludności, mamy następujące informacje o wsi: Bieliny, woj. sandomierskie, obwód opatowski, pow. opatowski, parafia Bieliny, własność duchowna, liczba domów – 153, ludności ogółem – 984, odległość od miasta obwodowego – 4 □mili pocztowej; Bieliny – woj. sandomierskie, obwód opoczyński, powiat opoczyński, parafia Bieliny, własność prywatna, domów 21, ludzi 147. Językoznawcy traktują nazwę wsi jako nazwę topograficzną od wyrazu biel ‘ błoto, moczary’ lub nazwę rodową motywowaną nazwą osobową Biela czy nazwą osobową i nazwą herbową Bielina. Według podań ludowych nazwa wsi pochodzi od czynności bielienia lnu, o czym świadczy poniższa wypowiedź mieszkanki Bielin: Na płótno białe to było białe. To już się wybiało, to późni to płótno, to już się rozciągało, ło to się nazywajo Bieliny, bo tutaj w Bielinach to gdzie się ruszyć było, to po łokach wśdzie tego płótna było, to ino się białaly te łoki i dlatego zostały te Bieliny. Z tego płótna się nazywajo Bieliny. Inne wypowiedzi wskazują na czynność bielienia drzew, drogi jako źródłostów nazwy miejscowej Bieliny: Downi tu w ty łokolicy dookoła kościoła były same lassy. Nie było zodny drogi do kościoła. Dlatego ludzie ze wsi bielili drzewa, żeby łoznaczyć drogę do kościoła i stąd nazwa nasy wsi Bieliny.

Tu kaj tero Bieliny stoła se kaplicka i ludziska se tyz mieszkali. Sieła ich ta nie było. Chodzieli do siebie i tak se ta zeli, ale ze to lasy były wielgie i trudno było trafić, to te, co mieskali, kaj tero Porobki i te co to niby siedzieli po Kaku bielili drogę do kaplicki i lotego nazwali te wieś – Bieliny. Za topograficznym charakterem tej nazwy przemawia jej nadrzeczne położenie. W Wykazie Urzędowych Nazw Miejscowości podaje się nazwy części wsi Bieliny Kapitulne i Bieliny Poduchowne oraz niektóre nazwy stanowiące część lokalnego systemu toponimicznego: nazwy pól, łąk, lasów, pastwiska. Części wsi w pierwszej wsi to: Dąbrówki, Podlesie, Skrzetle, Stara Wieś, w drugiej zaś: Dajlonki, Kierków, Podchełmie, Za Skałą.

Bieliny są starą miejscowością, powstałą w średniowieczu i związaną z dobrami biskupów krakowskich, a historia Bielin i parafii stanowi nierozłączną część wszelkich dziejów narodu, państwa i Kościoła. Jak podają źródła, najstarsze wzmianki o Bielinach (w. XIV, XV w.) wiążą się z klasztorem Św. Krzyża, z ustalaniem granic między dobrami opactwa benedyktynów a ziemiami biskupstwa krakowskiego i wrocławskiego. Tereny gminy i sama wieś Bieliny, leżące na trasie ważnych szlaków komunikacyjnych i na drodze do św. Krzyża, stawały się miejscem zmagania z najeźdźcami. Informują o tym dwie tablice kościelne: jedna jest poświęcona pamięci opata Stanisława i 182 zakonników poległych 5 II 1260 roku podczas najazdu tatarskiego, zaś druga upamiętnia męczeńską śmierć proboszcza Jana Słopieckiego, zamordowanego w kwietniu 1657 roku. Tereny gminy są związane z działalnością gen. S. Różyckiego, ks. Piotra Ściegiennego, Mariana Langiewicza. Przemarsze wojsk, powodujące niszczenie zasiewów, kradzieże, rabunki, były uciążliwe dla mieszkańców. W grudniu 1459 roku król Kazimierz Jagiellończyk wydał przywilej lokacyjny dla miasta Kielc i niektórych wsi klucza kieleckiego, m. in. Bielin. W początkach XVI w. nadal istniały w granicach administracyjnych dzisiejszej gminy dwie wsie: większa Bieliny i mniejsza Lechów. W pejzażu Bielin i okolicy, zdominowanym przez pola, lasy, w przeszłości istniały kuźnie. Mieszkańcy wsi, np. Napękowa, Makoszyna, Belna trudnili się wydobywaniem rud żelaza i hutnictwem żelaza, zaś Kakonina, Porąbek, Huty Szklanej – hutnictwem szkła. Inne wsie znane z tradycji hutniczej to: Huta Nowa i Stara, także Poręba, Porąbki, Łazy. Trzeba dodać, że największa liczba hut szkła powstawała na terenie Bielin dopiero w XVII wieku. W wieku XV wieś należała do parafii św. Michała Archanioła w Daleszycach. Jednak już w XVII wieku powstała parafia w Bielinach; akt erekcyjny podpisał biskup Jakub Zadzik 30 X 1637 roku i potwierdził 2 II 1638 roku. W skład parafii wchodziły wieś Bieliny, trzy kuźnie: Belno, Makoszyn, Napęków oraz 2 huty szkła (Kakonin i Ruska). Budowa kościoła została ukończona po sześciu latach. Obok tradycji hutniczych ważne miejsce zajmowało młynarstwo, stanowiące chyba najważniejszą dziedzinę wiejskiego przemysłu. Zaczęło się ono rozwijać w XVII wieku i trwało do wieku XIX. W Bielinach młynarstwem trudniła się początkowo rodzina Zawadów, później Teligów. Obok młynów wodnych używano też wiatraków prostego typu, czyli tzw. koźlaków, które w Bielinach pojawiły się w 1923 roku. Za początek szkolnictwa w Bielinach trzeba uznać rok 1637, kiedy prawdopodobnie przy kościele św. Józefa powstała szkoła. Dotychczas uważano, że było to dopiero po

powstaniu styczniowym. Istotnie w 1865 roku podjęto próbę założenia szkoły elementarnej w Bielinach dla miejscowości: Belno, Bieliny, Napęków, Sieraków. Różna była przynależność administracyjna wsi Bieliny: na ogół była to gmina Bieliny, ale np. w 1809 roku należały one w skład gminy Napęków. W czasie I wojny światowej nadal pozostał podział administracyjny, w którego ramach wieś pozostała w gminie Bieliny. W tym czasie znajdował się tu posterunek żandarmerii. Warto wspomnieć o ludności żydowskiej zamieszkałej w Bielinach i w okolicznych wsiach (185 osób). Próby organizacji straży pożarnej w Bielinach datują się na jesień 1922 r., kiedy to zarejestrowano stowarzyszenie pod nazwą Towarzystwo Straży Ogniowej Ochotniczej w Bielinach. Lata II wojny światowej znaczone były szczególnymi wydarzeniami. W Bielinach powstał posterunek żandarmerii niemieckiej, który utworzyli Niemcy, ale też folksdojczce – Ślązacy w niemieckich mundurach. Na budynku wikariatu wybudowano specjalną wieżyczkę obserwacyjną. Ruch oporu zorganizowano tu jesienią 1939 roku (11 XI powstała komórka Związku Walki Zbrojnej, w 1940 r. – Straż Chłopska „Chłostra”). Znani ze szczególnego okrucieństwa żandarmi z Bielin dokonywali w zamian za różne akcje partyzanckie egzekucji ludności cywilnej tej wsi (kwiecień 1941 r., wrzesień 1941 r., marzec 1944 r.). 9 marca 1944 roku hitlerowcy rozstrzelali w Bielinach w odwecie za partyzancki atak oddziału AK „Barabasha” na posterunku żandarmerii 19 mieszkańców wsi. Ofiary mordu upamiętnia pomnik pomordowanych, zbudowany głównie z inicjatywy J. Ozgi Michalskiego. Bieliny zostały wyzwolone 16 stycznia 1945 roku.